

ՎԱՐՁԱՍՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԵՒ ՊԱՏԻՃՆԵՐԸ

ԳԵՐԾԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ:

Պ. Է. Պենէթէ (1798 - 1854) Պէուլնի համալսարանին իմաստասիրութեան ուսուցիչը՝ իր կրթութիւնը և Դաստիարակութիւնը երկասիրութեան մէջ կը զբէր. «Վարձատրութիւնը և Պատիժը այն ատեն միայն հարկաւոր են երբ կրթական միջոցը նպատակին չհասնի. կարելի եղածին չափ քիչ պէտք է զործածել և զաղբիւրն իսկոյն՝ երբ կրթութեան բնական միջոցները կրնան անոնց տեղը բռնել»։ Ուրիշ իմաստասէր և մանկավարժ մը՝ Թէոդոր Վայց, իր Բնականաբար Մանկավարժութեան մէջ կ'ըսէ որ պատիժի զօրութիւնը կը կայանայ իր յառաժ բերած յուզման մէջ. երբ պատիժը սովորական բան մը դառնայ՝ այլ եւս ոչ մէկ ազդեցութիւն կ'ունենայ. վարձատրութիւններն ալ աւելի ֆեասակար են բարոյապէս, վասնզի նախանձ առաջ կը բերեն. ճիշտ այնպէս ինչպէս պատիժներն ալ պարտքի մասին անբարոյական ըմբռնում մը կը ծնուցանեն, վարժեցնելով վախի համար միայն պարտքը կատարել. Նոյնը կ'ըսէր նաեւ Մասիուս — Լիբսիոյ համալսարանին մէջ մանկավարժութեան ուսուցիչ — 1876ի դասընթացքին. «Վախը վատ դաստիարակ մըն է որ կը ճնշէ հոգին, չբարձրացներ, կը պատրաստէ մարդիկ ստրկութեան համար ո՛չ ազատութեան» և կը յիշէր զՏերենտիուս որ Ատէֆնիկոս մէջ Նոյն բանը պաշտպանած էր։

Գոմէնիուս արդի դաստիարակութեան հիմնադիրն ալ իր *Didactica magna* — ի մէջ գրեթէ միևնույն գաղափարը յայտնեց. «Դաստիարակը՝ հետեւելով արեգական՝ որ կը սփռէ լոյս և Զերմութիւն, երբեմն անձրեւ և քամի, քիչ անգամ կայծակ և որդառով, պէտք է պատանիները հնազանդութեան մէջ պահէ միշտ բարի օրինակով, երբեմն յորդորմամբ և յանդիմանութեամբ, քիչ անգամ բռնի միջոցներով»։

Գերմանացիք վարժարաններու մէջ ի գործ կը դնեն իրենց դաստիարակներուն այս սկզբունքները։

ՎԱՐՁԱՍՐՈՒԹԻՒՆՔ

Իր պարտքը կատարողը վարձատրութեան արժանի չէ. վասն զի իր պարտականութիւնը կատարած է միայն. Այս պատճառաւ քիչ անգամ ընծաներ կը տրուին. միայն այն տեղերը ուր զպրոցին կանոնը կը հրամայէ՝ կը բաժնուին կանոնաւորապէս և պարբերաբար։ Վարձատրութիւնները կը տրուին բացառիկ արդիւններու համար. այսինքն այն պատառնեկաց, որոնք ուսման մէջ մասնաւոր կերպով յառաջադէմ են և վարքի մէջ անըստզրտանելի։

Քառ Հիլցըլ, Թիպլինկէնի համալսարանին մէջ ուսուցիչ, իր մանկավարժական դաստիարակութեանց մէջ հակառակ է մրցանակ ստացող աշակերտաց անունները լրագրներու մէջ հրատարակուելուն. կ'առաջարկէ նաեւ մրցանակաց համար ահա՛ մանուած դրամագլուխը միշտ զործածել տուրքերէ ազատ ընելու համար աղքատ և ուշադրութեան արժանի աշակերտները և ոչ թէ միայն քաջերը։ Վարձատրութիւն ընելու չէ այլ օգնութիւն, և այս գաղափարը բաւական ընդունելութիւն գտած է գերմանական վարժարանաց մէջ։

Լիբսիոյ Ալպիք Թագաւոր վարժարանին մէջ, 1894ին 685 աշակերտաց 27ը միայն մրցանակ ստացան. իսկ 126ը ազատ և զան զպրոցական տուրքերէ. ասոնցմէ 64ը բոլորովին ազատ. 20 աշակերտ Թագաւորական թոշակ ունեցան. 10ը հարկաւոր մարդ, ուրիշ 50ը յիւնական. Քիլցի հաստատութենէն աշակերտ մը 40 մարդ ստացաւ. Ռիշթրի հաստատութիւնը 22, 50 մարդ բաժնեց իրբեւ օգնութիւն. Հիւանդ աշակերտի մ'ալ տուաւ իրբեւ նըպաստ 41, 25 մարդ։

Փոզընի Մարիէն վարժարանին մէջ, 1905ին 567 աշակերտներու մէջէն հաւիւրներն տարւոյ տուրքէ ազատ էր. 43 աշա-

կերտ տէրութենէն թողակ կը ստանային և ուրիշներ՝ այլ և այլ հաստատութիւններէ նպաստներ:

Մրցանակներն են գրքեր, աշխարհացոյցներ, ատլասներ, կարկիններու տուփեր. մրցանակարաշխութիւնը կ'ըլլայ դասատան մէջ ի ներկայութեան աշակերտաց. կամ դահլճին մէջ՝ վարժարանի ամբողջ աշակերտաց ղիմաց: Գերմանիոյ մէջ մրցանակարաշխութիւններն երբէք հասարակութեան առջեւ չեն ըլլար:

Պ Ա Տ Ի Ժ Ք

Յետ միանգամ հաստատելու այն զաւգիարը որ դաստիարակը պէտք չէ դատաւորի մը պէս պատժէ այլ բարեացակամութեամբ ուղղէ, և պատիժի դիմելը ամենէն վերջին միջոցն է, Գերմանիոյ մէջ պատիժի չորս աստիճան սահմանած են. առաջինին այն ատեն կը դիմեն երբ խորհուրդներն ու օրինակը պարապի ելլեն, երկրորդին երբ առաջինը անբաւական ըլլայ, և այսպէս հետզհետէ:

Առաջին. Անուշադիր և շատախօս տըզան, կամ իր տեղը կամ անկիւնը՝ ոտքի վրայ կը կեցնեն, առ առաւելն ժամ մը. կամ իր գրասեղանով ի միասին կը զատեն քանի մը օր կամ քանի մը շաբաթ, եթէ անոր մերձաւորութիւնը բարիներու ֆեստակար է:

Երկրորդ. Աշակերտը ստիպուած է աւելի աշխատութիւն մ'ընել կամ կրկին ընել անհոգութեամբ ըրածը, դպրոցի կամ տան մէջ: Բան մը այլ և այլ անգամներ օրինակել տալը՝ ընդհանրապէս հակամասկավարժական միջոց մը նկատուած է, որ աշխատութիւնը ձանձրանալի կ'ընէ: Այս երկրորդ պատիժը ծոյլ և պարտքեցնին թիթեկութեամբ կամ անհոգութեամբ ընող աշակերտաց սահմանուած է, և այս մասին այնչափ կը խստանան որչափ որ քիչ ըլլան պարտքերը:

Երրորդ. Հասարակաց յանդիմանութիւնը՝ փոքրագոյն աշակերտաց ղիմաց, մասնաւորապէս մեծերունը: Գերմանիոյ մէջ ա-

շակերտ մը խոնարհեցնելու համար կը նստեցնեն զինքը ստորնագոյն գրասեղանին առջեւ. ասով եռանդ մը յառաջ կուգայ՝ պատուաւոր տեղերը գրաւելու փոքրագոյն դասարանաց մէջ ուսուցիչը հատուած մը կ'արտասանէ, զոր աշակերտը լատիներէն պէտք են թարգմանել՝ առանց քերականութեան և բառգրքի. շատ սխալ հանողները ստորին գրասեղանները կը ստանան: Եւ ինչ տխրութիւն երբ վարժապետը՝ սրբագրած ետ դարձնէ տետրակը: Աշակերտ մը կը ստիպուի պատուոյ առաջին գրասեղանէն վերջինին անցնիլ: Այս հրահանգներու համար դրուած նիշերը կը պահուին եռամսեայ ճննութեանց միջիններուն համար:

Չորրորդ. «Il verbo, imboccato a suon di nerbo». Գաղղիոյ մէջ 1811էն ի վեր այս ոճը մէկդի թողուցաւ. բայց Անգղիա դեռ չափով կը գործածուի. և եթէ աշակերտը չուզէ պատժոյ ենթարկուիլ, այդպիսի պարագայի մէջ ստիպուած է զրպրոց թողուլ: Գերմանացի դաստիարակը համաձայն կ'ընդունին մարմնոյ պատիժը որ իրենց նուաստացուցիչ է չերեւար, և օրինակ կը բերեն Անգղիոյ պէս ազնուական երկիր մը: Դարձեալ օրինակ կը բերեն ծնողները՝ որոնք նոյն միջոցը կը գործածեն տան մէջ իրենց տղաքը պատժելու համար. առաջին տարիներէն իսկ վարժած են անոնք. դարձեալ գերմանացւոյն մէջ իշխանութիւնը յարգելու գաղափարն այնպէս բարձր է, այնպէս բնածին հնազանդութիւնը՝ որ տղան համակերպութեամբ կը հպատակի: Շատ լաւ կ'ըսէ Էլիզէ Ռէքլիւ, որ, կարգապահութիւնը դիւրին է գերմանացւոյն համար, որովհետեւ ուրիշ ոչ մէկ ժողովրդեան քով պարտքի գաղափարը կը նոյնանայ հրամանի գաղափարին հետ: Պատիժը կը կայանայ՝ ճանի մը հարուած տալու մէջ մարմնոյ այն մասերուն՝ որ կանոնին մէջ նշանակուած են: Այսպէս կը պատժուի սոստալութիւնը, առարկայից կամաւոր փճացումը, բիրտ վարժունք դէպի աշակերտակիցները, անհնազանդութիւն և ըմբոս-

տութիւն: Բարձրագոյն դասարանաց մէջ «nerbonի տեղ բանտը կայ:

Մակայն երբ ամենայն միջոցները կը լմնան, մանաւանդ թէ երբ աշակերտ մը բարոյապէս վարակիչ ախտ մը կրնայ ըլլալ, դպրոցէն կ'արտաքսուի, կամ նոյն գաւառի կամ ամբողջ տէրութեան դպրոցներէն. բայց առաջին դիպուածին մէջ ալ ոչ մէկ տեսուչ ստիպեալ է ուրիշ վարժարանէ արտաքսեալ աշակերտ մը ընդունիլ: Դեռ չ'ընտած կը տորուի «consilium abundi» երբայտ խորհուրդը. եւ թէ ուղղութիւն կրնայ կենալ, բայց առաջին յանցանքին ծնողաց ձեռքը կը տորուի: Այս կանոնին խստութիւնը ցուցնելու համար կը բաւէ յիշել միայն որ դպրոցի մը մէջ Պատուցիչներու խորհուրդը՝ այն պատիժը տեսչին որդւոյն համար սահմանեց՝ որով հայրն ալ տեղափոխութեան սպիւղուեցաւ:

ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

Աւանդական բարեկարգութիւնը, կանոնաւորութեան վարժութիւնը, Գերմանիոյ մէջ, ինչպէս կենաց, այսպէս դպրոցին մէջ ալ գոյութիւն ունին:

Երբ աշակերտաց վարժարանին կը ներկայանան, նա սահմանեալ ժամէն տասը վայրկեան առաջ իր դռները կը բանայ: Կանոնը կ'արգիլէ անոնց, վարժարանին դիմաց կենալ, վազել, սրահներուն մէջ աղմուկ հանել. դասարանները կը մտնան և ուսուցչին կը սպասեն, առանց մէկը հակող ունենալու: Սոյն դասարանները փոքրիկ թանգարաններ են. կան արձանիկներ, պատկերներ և այլն ճաշակը կրթելու և չորս կողմինները զբաղեցնելու համար. այս ամենը, ինչպէս ստղծներն ու զբասեղանները, սքանչելի, հմտագետ, բայց դիւրաբեկ են. խնամքով կը նայուին աշակերտէն՝ որ լաւ ըմբռնած է այն կանոնը՝ որ կը ստիպէ ամէն կամաւոր ֆիսիկ վճարելու: Սրահներու մէջ կը գտնուին զգեստակալները, կը կրեն թուանշաններ որոնցմէ մէկը կ'առնէ իւրաքանչիւր աշակերտ: Մէկ դասէն մինչև միւսը հինգ վայրկեան հանգիստ

ունին, և ամբողջ աշակերտը մէկ գաւթի մէջ կը ժողվին, առանց հակողութեան, որ աւելորդ ալ է՝ քանի որ կարգապահութիւնը այնպէս տպաւորուած է իւրաքանչիւրին մարքին մէջ, որ ամենէն ծոյլն ու անփոյթը նոյն հոսանքին կը հետեւի:

Երբ որ և է աշակերտ կ'ուզէ դպրոց մտնալ, կ'ընդունի կանոններու պրակ մը, զոր ծնողը կամ խնամակալը պէտք են աչքէ անցնել, և ութ օր վերջ աշակերտը տեսչին պէտք է ներկայանայ յանձնուած պրակով որ ստորագրուած պիտի ըլլայ ընտանեացմէ մէկէն որ այսու կ'եւրաշխաւորէ թէ պիտի օգնէ՝ որ ամէն բան լաւ կերպով յառաջ երթայ:

Կանոնապահութեան կը նպաստէ նաեւ քննութեանց խստութիւնը: Աշակերտ մը որ մէկ նիւթի մէջ իւր միայն խնայ պէտք է ամբողջ տարին կրկնէ. ինչպէս ուրիշ մը որ քանի մը նիւթերու մէջ ինկած է կամ անոնք որ վստահութիւն չեն ներընչուի թէ բարձրագոյն դասարաններու մէջ պիտի կարենան երէք լաւագոյն բան մ'ընել: Տեսուչը և ուսուցիչը չեն վախեր որ մի գուցէ աշակերտաց թիւերը նուազին իրենց խստութեանը պատճառաւ. և աւելի կ'ուզեն ազատել գէշ տարրերէ որք ուսման և կարգապահութեան տկարանալուն պատճառ կ'ըլլան Դասարաններու մէջ. քննութեանց մէջ խիստ ըլլալով է որ կարելի է երկիրը ազատել վստահ ձեռքով մը չար խոտերը հնձելով:

Աշակերտը որ գիտեն այս խստութիւնը՝ ֆիսիկ միայն մտածելով, աւելի յարգող և հուր կ'ըլլան, որ շատ կ'օգնէ մանաւանդ բարձրագոյն դասարաններու մէջ կարգապահութեան. հոն, կ'իմացուի արդէն, ուսումներն աւելի լուրջ և այրակաւ են:

Քննութեան ներկայ կ'ըլլան վարժարանի ուսուցիչները և յանձնաժողով մը, ընտրուած նոյն գաւառի Հասարակաց Կըթութեան ժողովէն:

Թրգմ. Հ. Վ. ԽԱՆԳԻՅԱՆ